

Документ для легкого читання

Звіт

про права людей з інтелектуальними порушеннями в Україні

Просто про права людей з інвалідністю

Документ підготовлено за підтримки Організації з безпеки та співробітництва в Європі

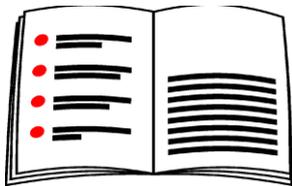
Документ підготовлено за проектом Бюро Демократичних Інститутів та Прав Людини

Проект називається «Підтримка людського виміру безпеки в Україні в часи кризи»

Під редакцією

Раїси Кравченко, заступниці директорки Всеукраїнської громадської організації «Коаліція захисту прав осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень»

Ілюстрації зроблені за допомогою штучного інтелекту із використанням сайту <https://chatgpt.com/uk-UA/images/> та інших відкритих Інтернет джерел

Цей документ є легким для читання описом звіту міжнародної організації **Інклюзивна Європа** за 2025 року.

Це звіт про дотримання прав українців з інтелектуальною інвалідністю під час війни.

Читайте увесь звіт, якщо хочете дізнатися більше про українців з інтелектуальною інвалідністю під час війни.

Назва звіту **Права та становище людей з інтелектуальною недостатністю та їхніх сімей в Україні**

Повний текст звіту можна знайти на сайті міжнародної організації Інклюзивна Європа за посиланням

<https://str.inclusion.eu/65f705d470aca12dd4426f204.pdf>

Зміст

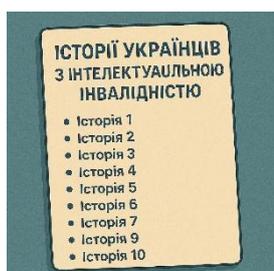
	1. Вступ	5
	2. Про цей звіт	6
	3. Вплив війни на українців з інтелектуальною інвалідністю	7
	4. 11 історій людей з інтелектуальною інвалідністю ..	8
	5. Як люди з інвалідністю живуть в інтернатах	13
	6. Право приймати рішення і брати участь у виборах	14
	7. Право жити незалежно та бути серед людей	15
	8. Житло та підтримка	16
	9. Навчання	17
	10. Працевлаштування	18
	11. Медичні послуги	19
	12. Чи влада чує українців з інтелектуальною інвалідністю	20
	13. Пояснення складних слів	21

1. Вступ

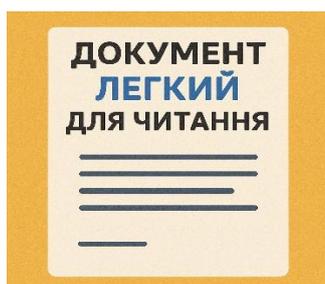
Ви читаєте короткий переказ звіту про права українців з інтелектуальною інвалідністю під час війни.

Звіт написала працівники організацій **Інклюзивна Європа** та **Коаліції захисту прав людей з інтелектуальною інвалідністю**.

Спочатку читаємо історії 11 українців.

Далі дізнаємося, чому ситуацію українців з інтелектуальною інвалідністю описують як найскладнішу серед усіх країн **Європи**.

Цей документ складний, тут є складні слова.

Складні слова у тексті зафарбовані синім кольором, причому букви більші ніж звичайно.

На сторінці 21 є пояснення складних слів.

Щоб зрозуміти документ, можна читати його так

- Читати по 3 чи 4 сторінки за 1 раз.
- Попросити когось дати пояснення.
- Почитати про складні слова, далі сам звіт.

2. Про цей звіт

Цей звіт описує, які права українців з інтелектуальною інвалідністю виконуються, які порушуються.

У звіті написано, що під час війни права цих українців стали порушуватися частіше.

Міжнародна організація **Інклюзивна Європа** описує, як виконуються права українців з інтелектуальною інвалідністю під час війни.

Звіт опублікований у 2025 році.

У звіті написано про такі права людей з **інтелектуальною інвалідністю** під час війни.

1. Можливість приймати рішення про своє життя та брати участь у виборах
2. Самостійне проживання
3. Переїзд до власного житла та допомогу у себе вдома
4. Навчання
5. Працевлаштування чи зайнятість
6. Отримання медичних послуг
7. Можливості висловити свою думку, коли влада приймає рішення щодо твоїх прав

3. Вплив війни на українців з інтелектуальною інвалідністю

У всіх країнах світу люди з інтелектуальною інвалідністю стикаються з такими перешкодами

- визнання їх **недієздатними** та призначення **опікуна**
- погане ставлення інших людей і образи
- складно отримати навчання, роботу з підтримкою, медичні послуги і власне житло

З початком війни життя українців з інтелектуальною інвалідністю та їхніх сімей стало ще складнішим.

Недержавні організації допомагають менше.

Сім'ї мусять самі справлятися з доглядом за людиною з інвалідністю без підтримки держави.

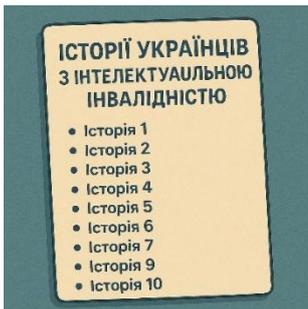

Якщо людина з інвалідністю має складні проблеми і потребує багато сторонньої допомоги, то залишається самотньою.

Нікому не цікаво, як живуть такі люди і їхні сім'ї.

Тож організація **Інклюзивна Європа** описує життя людей з інтелектуальною інвалідністю.

4. 11 історій людей з інтелектуальною інвалідністю

Звіт починається з опису 11 історій людей з інтелектуальною інвалідністю.

Люди, чиї історії тут описані, підписали інформовану згоду про цю публікацію.

Усі ці люди є членами [недержавних організацій людей з інвалідністю](#), тому вони отримують допомогу.

Артему 12 років, він живе з батьками і сестрою у Вінниці, Україна.

Сім'я була змушена виїхати з Херсона через війну, вони шукали безпеку в новому місті.

Переїзд змінив багато чого в житті Антона.

Тепер у нього нова школа, нове захоплення.

Спочатку було складно, але тепер все добре.

Антону 16 років, зараз він переїхав з батьками з Херсона до Кіровограда через війну.

Антон самоадвокат, тепер у нього новий дім, нова школа, нові друзі і нова спортивна зала.

У 2023 року Антон був на конференції в Талліні.

ІСТОРІЯ
ІВАНА
МЕЛЬНИКА

Іванові 17 років, він мусив переїхати з мамою з Києва до більш безпечного місця.

У Івана аутизм, він уникає натовпу і гучних звуків, вчителька приходить до нього додому.

Іван самоадвокат, 2 рази на місяць він зустрічається з іншими самоадвокатами у Зумі.

Він сам відстояв право на індивідуальну освіту.

ІСТОРІЯ
ВЛАДИСЛАВА
ПАНОВА

Владиславу 18 років, він живе в містечку Броди Львівської області з мамою, вітчимом, сестрою, братом.

Владислав колекціонує дзвіночки, бере участь у різних заходах і дивиться відео на Ютуб.

Він переживає страх, коли чує сигнали повітряної тривоги.

Владислав цінує допомогу мами, хоча є **дієздатним** і хоче стати **самоадвокатом**.

ІСТОРІЯ
ЛІЇ
ОЛІЙНИК

Лії 26 років, вона самоадвокатка з Харкова.

Лія не любить ховатися в підвалах від ворожих нальотів і їй шкода людей в укриттях.

Незважаючи на війну, Лія продовжує дружити і займатися улюбленим малюванням і танцями.

ІСТОРІЯ
ДМИТРА
ХНИКІНА

Дмитру 30 років, після смерті мами він живе з сестрою Катрусею в Києві.

У їхній квартирі 1 кімната, тож Дмитро любить гуляти містом, його скрізь супроводжує сестра.

Він любить дивитися мультфільми, слухати музику, малювати та ліпити з пластиліну.

Дмитро цінує час, проведений з друзями.

Під час війни у нього посилилася епілепсія.

Сестра допомагає Дмитрові прибирати квартиру, купувати продукти, готувати їжу, слідкувати за чистотою свого тіла.

Ще сестра відповідає за гроші та документи.

ІСТОРІЯ
ВАСИЛЯ
МИРЯВЧИКА

Василеві 32 роки, він самоадвокат, живе в Ужгороді з матір'ю та домашнім песиком Розі.

Коло інтересів Василя широке, це робота в ляльковому театрі, навчання на бариста в інклюзивній кав'ярні.

Ще він вишиває картини з бісеру на продаж.

Також Василь є членом **МОЛОДІЖНОЇ РАДИ** при Ужгородському **МІСЬКВИКОНКОМІ**.

Василь має повну дієздатність, може приймати власні рішення і мріє колись жити в Канаді.

**ІСТОРІЯ
ВОЛОДИМИРА
МАШИНИ**

Володі 35 років, він самоадвокат, живе в місті Обухові біля Києва.

Він живе з батьками у квартирі з 2 кімнат.

Володя захоплюється декоруванням предметів у техніці декупаж, грає в інклюзивному театрі [Благодійного товариства Джерела](#).

Він досліджує різні міста за допомогою онлайн-подорожей та відвідує сеанси психологічної підтримки.

Володя має повну дієздатність і сам приймає рішення за погодженням з батьками.

Він хоче одружитися, але відчуває себе невпевнено, тому що не має стабільного заробітку та власного житла.

**ІСТОРІЯ
ВІТАЛІЯ
ЗЕГЕЛЄВА**

Зовсім недавно помер Віталій Зегелєв, великою мірою це сталося через війну.

Він прожив 38 років, не розмовляв, мав важку інвалідність і потребував постійного догляду.

З початком війни у нього посилилася епілепсія.

Через страх гучних звуків Віталій 3 роки не виходив з квартири, був увесь час з мамою.

Віталій мав власну кімнату, його заспокоювала з 3 років улюблена річ - кермо велосипеда.

**ІСТОРІЯ
ОКСАНИ
ШТЕФАНЮК**

Оксані 39 років, вона живе з мамою в Новому Роздолі Львівської області.

Оксана член організації **Тавор** і волонтерка.

Оксані подобається її квартира з 2 кімнат, вона сама прибирає кімнати і робить покупки.

У 2024 році Оксана виступала на конференції у місті Глазго в Шотландії.

Оксана власними руками виготовляє вироби на продаж, щоб допомагати іншим.

Оксана сама приймає власні рішення, має [дієздатність](#) і планує одружитися.

**ІСТОРІЯ
В'ЯЧЕСЛАВА
ДЕЙНЕЧЕНКА**

В'ячеславу 45 років, він живе в місті Суми зі своєю мамою, яка є його опікуном.

В'ячеслав прикутий до ліжка відтоді, як у віці 18 років переніс інсульт.

Також він сліпий, не може виходити з дому і повністю залежить від своєї матері.

В'ячеслав має власну кімнату, яка йому подобається, але він залишається ізольованим від зовнішнього світу.

В'ячеслав брав участь у виборах за підтримки мами, яка надала інформацію про кандидатів.

У В'ячеслава немає друзів, лише мама.

5. Як люди з інвалідністю живуть в інтернатах

Найбільше людей серед мешканців інтернатів мають інтелектуальну інвалідність.

За останні 20 років інтернати в Україні дуже змінилися.

Зараз майже в 7 сотнях інтернатів працюють понад 60 тисяч працівників.

Влада в Україні затвердила документ про зміни в інтернатах і догляд людини вдома.

Але грошей на догляд людей з інвалідністю у них вдома і зміни інтернатів не виділили.

І не затвердили правила змін в інтернатах.

Якщо у людини з інтелектуальною інвалідністю немає рідних, які її доглядають, людину перевезуть до інтернату.

Війна значно ускладнила життя людей в інтернатах, інтернати переповнені та занедбані.

В Україні є мало інформації про українців з інтелектуальною інвалідністю в інтернатах.

6. Право приймати рішення і брати участь у виборах

В Україні Конвенція ООН про права людей з інвалідністю уведена в дію у 2010 році.

Це означає, що Україна ще тоді зобов'язалася відмінити визнання людей недієздатними та призначення опіки.

Близько 40 тисяч людей в Україні визнані недієздатними за рішеннями суду.

Усі рішення про їхнє життя приймають опікуни, а в інтернаті опікуном вважають інтернат.

Українці з інтелектуальною інвалідністю не мають підтримки для прийняття рішень.

Позбавлення дієздатності це єдиний спосіб надати юридичну допомогу людині з інтелектуальною інвалідністю.

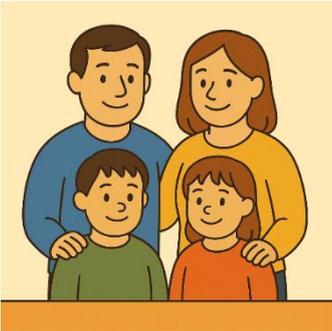

Недієздатні люди не мають право ставати кандидатами в депутати.

Також вони не можуть голосувати на виборах.

Під час війни в Україні не може бути виборів.

7. Право жити незалежно та бути серед людей

Ще до війни можливість самостійного життя для українців з інтелектуальною інвалідністю була обмеженою.

Люди з інтелектуальною інвалідністю потребують догляду, а держава дає лише грошову допомогу, але не догляд.

Догляд здійснює сім'я, тому ці люди дуже залежать від своїх сімей.

Держава дає мало грошей на допомогу людям з інтелектуальною інвалідністю.

Тому немає достатньої кількості послуг, квартир для проживання з підтримкою та асистентів при працевлаштуванні.

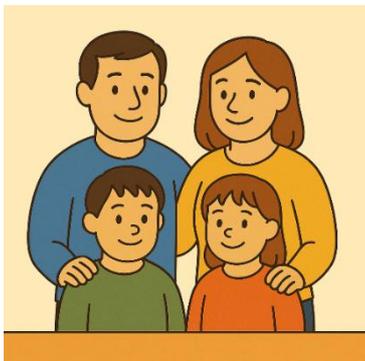

Все ж до війни люди з інтелектуальною інвалідністю частіше бували серед людей.

Початок повномасштабного вторгнення для всіх означав страх від сирен, багато годин в укриттях та блекауті.

Багато кому довелося виїхати з небезпечного дому, а на новому місці змінити організацію, школу, друзів.

8. Житло та підтримка

До війни багато хто жив зі своїми батьками, поки ті могли надавати їм щоденну підтримку.

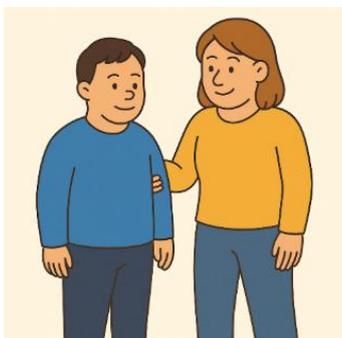
Багато людей з інтелектуальною інвалідністю та їхні сім'ї не мали доступу до послуг з догляду.

Члени сім'ї надавали послуги з догляду людині з інвалідністю замість того, щоб бути просто сім'єю.

Під час війни багато житла зруйновано, ризик стати бездомним підвищився.

Тимчасове житло та укриття не відповідають потребам людей з інтелектуальною інвалідністю, люди залишаються під обстрілами.

Багато державних послуг з догляду припинилися або зменшилися.

Усе навантаження по догляду за людиною з інтелектуальною інвалідністю стало обов'язком жінок, найчастіше матерів.

Коли сім'я втрачає можливість доглядати людину з інвалідністю, людина потрапляє до **перенаселеного** інтернату.

9. Навчання

Дітям з інтелектуальною інвалідністю завжди складно було знайти місце для навчання.

До війни вони ходили або до спеціальних, або до звичайних шкіл разом з усіма дітьми.

Але часто в звичайних школах діти з інтелектуальною інвалідністю не встигали виконувати шкільні завдання.

Тоді батькам пропонували забрати дитину зі звичайної школи.

Під час війни лише 1 з 5 шкіл запрошують дітей приходити до школи.

У більшості шкіл навчання проходить в **дистанційному режимі**.

Під час війни всім учням в інвалідністю дозволили перейти на індивідуальне навчання.

Це коли вчитель приходять додому до дитини і проводить уроки тільки для 1 учня.

Так дитина може вивчити більше, ніж під час дистанційних занять з класом.

10. Працевлаштування

Дуже мало українців з інтелектуальною інвалідністю працюють, щоб заробити гроші.

Міністерство соціальної політики повідомляє, що не знає, скільки саме людей з інтелектуальною інвалідністю мають роботу.

Деякі самоадвокати повідомили, що працювали в кафе чи майстерні, але грошей за роботу не отримували.

Але під час війни вони втратили роботу.

Українські закони про працю взагалі не враховують потреби людей з інтелектуальною інвалідністю.

Закон не пише про можливість отримати послуги асистента на робочому місці.

Люди в інтернатах взагалі не мають змоги знайти роботу.

Трапляється, що люди з інтелектуальною інвалідністю в інтернатах змушені доглядати людей з фізичною інвалідністю.

11. Медичні послуги

Ще до війни українці з інтелектуальною інвалідністю могли отримати медичні послуги тільки у супроводі інших.

Мами чи інші доглядальники записували людину на прийом і супроводжували до лікаря.

Потім купували ліки, слідкували за їх прийомом, записували на призначені медичні процедури.

Ще тоді людина з інтелектуальними порушеннями не завжди могла потрапити до спеціаліста, наприклад, [до стоматолога](#).

Після зміни у роботі лікарів психіатрів у 2020 році стало складніше потрапити до психіатра.

Складно виписати рецепт на ліки чи отримати документи для встановлення інвалідності.

Під час війни є такі проблеми

- дороге лікування і дорогі ліки
- не всі ліки є в аптеках
- складно доїхати до лікарів і до аптек
- авіанальоти та мало часу у матерів

12. Чи влада чує українців з інтелектуальною інвалідністю

Ще до війни влада рідко чула українців з інтелектуальною інвалідністю.

Однак, тоді Коаліція організацій людей з інтелектуальною інвалідністю включала 118 місцевих громадських організацій.

Ці недержавні організації говорили про проблеми людей з інтелектуальною інвалідністю у своїх містах і селах.

Дотримання прав окремих людей з інтелектуальною інвалідністю залежало від наполегливості їхніх сімей.

Під час війни недержавні організації людей з інтелектуальною інвалідністю зменшили допомогу та представлення інтересів сімей.

Багато організацій не мають грошей для оплати працівників, інші віддали свої приміщення для гуманітарної допомоги.

Міжнародні організації частіше допомагають уряду України, а не громадським організаціям.

Українців з інтелектуальною інвалідністю з інтернатів ніхто не запитує про їхні проблеми.

13. Пояснення складних слів

Інтелектуальна інвалідність це коли людині складно розуміти нову інформацію, приймати рішення.

Іноді людина не може навчитися читати, користуватися мобільним телефоном, комп'ютером, планшетом.

Людина не завжди розуміє, що трапиться після її вчинку.

Такій людині після розгляду документів дають посвідчення про інвалідність, призначають грошову допомогу від влади.

Людині з інтелектуальною інвалідністю потрібна допомога від інших, від мами, рідної людини чи персонального асистента.

Інклюзивна Європа це міжнародна організація, що об'єднує 82 недержавні організації з 39 країн Європи.

Інклюзивна Європа захищає права людей з інтелектуальною інвалідністю по всій Європі.

Коаліція захисту прав людей з інтелектуальною інвалідністю це об'єднання 73 недержавних організацій зі всієї України.

Ці організації захищають права українців з інтелектуальною інвалідністю, також допомагають їм та їхнім сім'ям.

Європа це частина світу, де розташовані 48 країн.

Україна також розташована в Європі.

Недієздатна людина це коли суд приймає рішення, що доросла людина не може за себе відповідати.

Суд приймає рішення про недієздатність людини і призначення їй опікуна.

Дієздатні люди це більшість людей, бо вони можуть приймати рішення про своє життя, підписувати документи.

Опікун це людина, яка несе відповідальність за недієздатну людину і приймає за неї рішення.

Часто опікуном недієздатної людини стає мама чи інші родичі.

Інтернати це великі будинки, куди перевозять людей з інвалідністю, старших люди, яким потрібна допомога інших.

В інтернатах людям з інвалідністю, старшим людям надають догляд.

Перенаселений інтернат це такий інтернат, куди привезли більше людей, ніж планували.

Тоді людям тісно жити в спальнях, наприклад, замість 4 ліжок у кімнаті ставлять 6 діжок.

Недержавна організація людей з інвалідністю це коли прості люди з інвалідністю подають заяву до влади про створення своєї організації.

Самоадвокат це людина з інтелектуальною інвалідністю, яка вивчає і захищає свої права та права своїх товаришів.

Молодіжна рада при Ужгородському міськвиконкомі це коли депутати міськради Ужгорода запросили групу молоді для консультацій.

Молодь з молодіжної ради збирається 1 раз на місяць, вони обговорюють вирішення проблем і говорять владі.

Благодійное товариство Джерела це організація людей з інтелектуальною інвалідністю та їхніх сімей з міста Києва.

Конвенція ООН про права людей з інвалідністю це міжнародний документ, підписаний владою України.

Конвенція описує права людей з інвалідністю, а держава Україна повинна забезпечувати ці права.

Дистанційний режим навчання це коли учні чи студенти не приходять до школи чи університету.

Вони підключаються до занять по інтернету через комп'ютер і слухають урок або лекцію з дому.

Стоматолог це лікар, який обстежує стан зубів і лікує зуби людини.